

BLAUWDruk VOOR EEN NIEUWE OPLEIDING

*Utrecht geeft vorm aan
disciplineoverstijgend onderwijs
voor aios*

REINHOLD ZWIERS

Aankomend specialisten in de regio Utrecht kunnen binnenkort bij het UMC terecht voor al hun disciplineoverstijgend onderwijs. In zes cursussen komt het hele scala aan relevante onderwerpen aan bod - van evidence-based medicine tot de DBC-systematiek.

J.C.C. BORLEFFS c.s.

Het Centraal College Medische Specialismen (CCMS) legde eind vorig jaar in een kaderbesluit vast dat de wetenschappelijke verenigingen per 1 januari 2005 voorstellen voor modernisering van de medisch-specialistenopleidingen moesten hebben gedaan.¹ Dit, omdat de omstandigheden waarin de opleidingen plaatsvinden sterk zijn veranderd (de aantallen aios, de pro-

ductiedruk in de patiëntenzorg, de druk op de opleidingsduur, en de noodzaak om deeltijdsopleidingen aan te bieden), de algemene competenties van de specialist moeten worden versterkt en, in navolging van de artsopleiding, nieuwe onderwijskundige mogelijkheden en ontwikkelingen moeten worden benut. De bedoeling van deze modernisering van de opleidingen is de kwaliteit en de doelmatigheid ervan te verbeteren. Het CCMS sluit met dit kaderbesluit aan op adviezen van de landelijke Commissie Implementatie Opleidingscontinuüm en Taakherschikking.²

SAMENHANGEND STELSEL

Bij het uitvoeren van het CCMS-kaderbesluit kan onderscheid worden gemaakt tussen vakinhoudelijke, disciplinegebonden en meer algemene, disciplineoverstijgende aspecten. De uitvoering van de disciplinegebonden onderdelen van het kaderbesluit (de definiëring van vakinhoudelijke competenties en de periodieke kennistoets) vindt op het ogenblik op landelijk niveau plaats. Voor de disciplineoverstijgende onderdelen adviseert het CCMS nadrukkelijk om aan te sluiten bij veelal reeds bestaande regionale initiatieven. Deze benadering past bij de ideeën van de door de minister van VWS ingestelde stuurgroep Modernisering Opleidingen en Beroepsuitoefening in de Gezondheidszorg (MOBG).³ Deze

stuurgroep heeft de taak om binnen vijf jaar een samenhangend stelsel van beroepen en opleidingen in de zorg op te zetten.

Om het CCMS-kaderbesluit uit te voeren heeft de Centrale Opleidingscommissie van het UMC Utrecht in 2004 het initiatief genomen een centraal opleidingsdeel voor alle specialismen in de Utrechtse regio te ontwikkelen. Inmiddels is hiervoor een blauwdruk gemaakt die alle hoofdopleiders in het UMC Utrecht hebben goedgekeurd.

Het onderwijs wordt aangeboden aan alle artsen in opleiding tot specialist (aios) in de Utrechtse opleidings- en onderwijsregio (OOR). De relevantie van de afzonderlijke cursussen voor de verschillende specialismen zal daardoor logischerwijs variëren. De opleider bepaalt of het volgen van cursussen wettelijk of zelfs verplicht is voor de betreffende opleiding of aios. De voorlopige schatting van de instroom in de cursussen is 50 à 100 aios per cursus per jaar.

De cursussen zijn in principe bedoeld voor een interdisciplinair publiek. Er moet dus rekening worden gehouden met bestaande cultuurverschillen tussen de opleidingen.

COMPETENTIEGEBIEDEN

Het CCMS heeft de kerncompetenties van de medisch specialist onderverdeeld in zeven competentiegebieden >>

DISCIPLINEOVERSTIJGENDE CURSUSSEN

<< (medisch handelen, communicatie, samenwerking, kennis en wetenschap, maatschappelijk handelen, organisatie, professionaliteit). Hierbij heeft het college het Raamplan Artsopleiding 2001⁴ en het rapport van het CanMEDS 2000 project⁵ als uitgangspunt gebruikt. Van die kerncompetenties maken ook algemene competenties deel uit, die zijn geformuleerd in termen van operationeel gedrag.

Voordat een keuze van onderwerpen kon worden gemaakt, moest een inventarisatie worden gemaakt van de verschillende onderwerpen die tot het disciplineoverstijgende deel van de zeven competentiegebieden kunnen worden gerekend. De meeste onderwerpen konden worden gerubriceerd onder meerdere competentiegebieden. Zo konden de onderwerpen 'consultatieve vaardigheden' en 'medisch-ethische casuïstiek' worden gerekend tot de competentiegebieden medisch handelen en professionaliteit, hoorde 'dossiervoering' bij communicatie en organisatie, en 'financiering van de gezondheidszorg' bij samenwerking en organisatie. Deze lijst met onderwerpen is aan alle hoofdopleiders in het UMC Utrecht voorgelegd met de vraag prioriteiten aan te geven. Dit leverde vervolgens tien onderwerpen op die uiteindelijk in zes cursussen konden worden onderbracht. De meeste cursussen bestaan uit verschillende, met elkaar samenhangende onderwerpen, die op hun beurt weer tot verschillende competentiegebieden behoren. De zes disciplineoverstijgende cursussen zijn: 1. evidence-based medicine, 2. communicatie en attitude, 3. patiëntveiligheid, 4. klinische onderwijskunde, 5. management I en 6. management II. In het overzicht worden de details van de cursussen gepresenteerd.

De eerste vier cursussen krijgen een plaats in de eerste 2-4 jaar van de opleiding. In de meeste opleidingen is sprake van een 'algemeen deel', de duur van dat algemene deel varieert echter per specialisme. De volgorde waarin de eerste vier cursussen (en de keuze van welke wel en welke niet) worden gevolgd, wordt bepaald in overleg tussen opleider en aios. De managementcursussen worden gevolgd in het laatste deel van de opleiding.

Het onderwijs is gericht op de ontwikkeling van de betreffende competenties. Het wordt aangeboden in de context van de (klinische) praktijk en is aiosgecentreerd (in plaats van docentgecentreerd). Naast kennisoverdracht door de

CURSUS	ONDERDELEN
evidence-based medicine, richtlijnen en protocollen	<ul style="list-style-type: none"> - evidence-based medicine (EBM) in de praktijk - omgaan met implementatie van richtlijnen en protocollen - aanleren/beoordelen criteria van systematische review/onderzoek - literatuursearces met computer - e-learning
communicatie en attitude	<ul style="list-style-type: none"> - communicatieve vaardigheden - samenwerking - conflicthantering - omgaan met agressie - presentatie van klachten in allochtone cultuur - donorproblematiek - consultatieve vaardigheden - feedback geven en krijgen - professioneel gedrag - reflectie
patiëntveiligheid	<ul style="list-style-type: none"> - patiëntveiligheid - gezondheidsrecht, tuchtrecht, medisch strafrecht - volgen van WGBO-normen (Wet inzake de geneeskundige behandelingsovereenkomst) - afhandeling klachten/complicatiebespreking - medisch-ethische casuïstiek
klinische onderwijskunde	<ul style="list-style-type: none"> - presentatievaardigheden - algemeen didactische vaardigheden - ontwerpen van klinisch onderwijs - uitvoering van klinisch onderwijs (inclusief bedside teaching) - toetsen en beoordelen (inclusief begeleiding co-assistenten)
management I	<ul style="list-style-type: none"> - organisatie en financiering van de gezondheidszorg - organisatie van en besluitvorming in het ziekenhuis - DBC-systematiek - dossiervoering, omgaan met elektronisch patiëntendossier (EPD) en ziekenhuisinformatiesysteem (ZIS) - taakafbakening professionals in de gezondheidszorg - zelfmanagement (werken binnen grenzen)
management II	<ul style="list-style-type: none"> - praktijkorganisatie (inclusief audits) - wettelijke kaders - onderhandelen - solliciteren - dienstverband/vrije vestiging

De details van de zes disciplineoverstijgende cursussen.

docent/begeleider zijn zelfstudie aan de hand van opdrachten en het uitwisselen van resultaten door de aios zelf tijdens de groepsbijeenkomsten belangrijk. De docent stuurt en ondersteunt vooral het leerproces en daagt de aios uit zelf verantwoordelijkheid te nemen voor zijn of haar leerproces. Deze onderwijskundige overwegingen sluiten aan bij de vaardigheden en leermethoden waarmee studenten geneeskunde in de vernieuwde

initiële opleidingen inmiddels vertrouwd zijn geraakt.⁶ Om een brug te kunnen slaan naar de klinische praktijk geven vakdocenten op het betreffende disciplineoverstijgende gebied in samenwerking met (senior)clinici de cursussen.

VOORBEREIDING

Tijdens de opleiding tot medisch specialist is gemiddeld één dag per maand beschikbaar voor gestructureerd curso-

risc onderwijs en hiervan twee dagen per jaar voor disciplineoverstijgend onderwijs. De andere dagen zijn bestemd voor specialismegebonden cursorisch onderwijs. Bij het ontwerpen van het disciplineoverstijgend cursorisch onderwijs wordt uitgegaan van een beschikbaarheid van twee dagen of vier dagdelen per cursus. Afhankelijk van het onderwerp kan de cursus met een derde dag worden uitgebreid. Deze extra dag heeft dan het karakter van verdere verdieping en is facultatief.

Adequate voorbereiding is een wezenlijk onderdeel van het onderwijs. Het is dan ook noodzakelijk dat de tijd die de aios daaraan moet besteden (zelfstudie), wordt beschouwd als onderdeel van het opleidingsprogramma. Een

Klankbordgroep monitort de inhoud

cursus van twee dagen bestaat bijvoorbeeld uit een halve dag voorbereiding en anderhalve dag contactonderwijs. Afhankelijk van het onderwerp kan worden gekozen voor groot- of kleinschalig contactonderwijs, waarbij de voorkeur uitgaat naar kleinschalig onderwijs. Elke cursusdag wordt getoetst (formatief) en geëvalueerd. De resultaten van de toetsing en evaluatie maken deel uit van de portfolio die de aios bijhoudt.

KLANKBORDGROEP

Het onderwijs wordt ontwikkeld onder verantwoordelijkheid van de Centrale Opleidingscommissie van het UMC Utrecht. Deze commissie heeft een aantal deskundigen belast met de begeleiding en de procesbewaking. Voor elke cursus is een cursuscommissie ingesteld die bestaat uit experts op het betreffende gebied, onder leiding van een coördinator.

Om de inhoud van de cursussen goed te monitoren wordt een klankbordgroep samengesteld uit opleiders uit het UMC Utrecht en de omringende opleidingszakenhuizen, en een aios.

De klankbordgroep moet bewaken dat de inhoud van de cursussen aansluit bij hetgeen de opleiders zinvol en nodig achten voor de opleiding van de aios.

FINANCIERING

De uiteindelijke financiering van het onderwijs zal moeten plaatsvinden met behulp van het opleidingsbudget van de instelling, dat is bestemd voor de opleiding van de aios. Voor de (eenmalige) ontwikkeling van het onderwijs heeft de Raad van Bestuur van het UMC Utrecht de benodigde financiën beschikbaar gesteld. Gepland is dat de eerste twee cursussen in het voorjaar van 2006 zullen starten en dat de andere cursussen daarna volgen. Voor het ontwikkeltraject van een cursus wordt gemiddeld één jaar gerekend.

Elke cursuscommissie heeft een draaiboek gekregen waarin is aangegeven wanneer welke tussenproducten moeten worden geleverd en wanneer het eindproduct klaar moet zijn. Deze tijdsplanning is gebaseerd op de ervaringen met de ontwikkeling van de diverse onderdelen van het nieuwe Utrechtse geneeskundecurriculum.⁷ Medio 2007 moet het volledige programma van het disciplineoverstijgend onderwijs zijn vormgegeven.

NOG GEEN KOEPEL

Hoewel de stuurgroep MOBG samenwerking tussen de regio's op dit terrein wil stimuleren, bestaat daarvoor op dit moment nog geen 'koepel'. Voor een belangrijk deel komt dit doordat er tussen de regio's grote verschillen zijn in de aandacht voor het opzetten van disciplineoverstijgend onderwijs. Samenwerking tussen de Utrechtse regio en andere OOR's op dit terrein ligt echter voor de hand. ■

SAMENVATTING

- Ter uitvoering van het CCMS-kaderbesluit heeft de Centrale Opleidingscommissie van het UMC Utrecht het initiatief genomen om centraal het disciplineoverstijgende opleidingsdeel voor alle specialismen in de Utrechtse regio te ontwikkelen.
- Daarbij heeft eerst onder de hoofdopleiders een inventarisatie plaatsgevonden van de verschillende onderwerpen die tot het disciplineoverstijgende deel van de zeven competentiegebieden (volgens het CanMEDS 2000-model) kunnen worden gerekend.
- Deze onderwerpen vormen vervolgens de basis voor zes cursussen: evidence-based medicine; richtlijnen en protocollen; communicatie en attitude; patiëntveiligheid; klinische onderwijskunde; management I; en management II.
- De eerste vier cursussen krijgen een plaats in de eerste 2-4 jaren van de opleiding. De volgorde waarin ze worden gevolgd, wordt bepaald in overleg tussen opleider en aios. De managementcursussen worden gevolgd in het laatste deel van de opleiding.

prof. dr. J.C.C. Borleffs,
internist, opleidingsdirecteur geneeskunde

prof. dr. I.H.M. Borel Rinkes,
chirurg, opleider

mw. dr. H. Mulder,
hoofd afdeling Kwaliteit & Ontwikkeling Onderwijsinstituut

prof. dr. J.T.A. Knappe,
anesthesioloog, opleider, voorzitter Centrale Opleidingscommissie

Universitair Medisch Centrum Utrecht

Correspondentieadres: Prof. dr. J.C.C. Borleffs, afdeling Interne Geneeskunde, UMC Utrecht, Heidelberglaan 100, 3584 CX Utrecht, e-mail: j.c.c.borleffs@umcutrecht.

Referenties

1. Bleker OP, Hoorntje JCA, Schelthout VJ. Beter en leuker, CCMS ontvouwt plannen voor de vervolgopleiding van medisch specialisten. *Medisch Contact* 2004;59:1692-1695.
2. LeGrand-van den Boogaard MJM, Rooijen APN (redactie). *De zorg van morgen - flexibiliteit en samenhang. Rapport van de Commissie Implementatie Opleidingscontinuüm en Taakherschikking*. Den Haag, Ministerie van VWS, juli 2003.
3. Crul BVM. Het is nu of nooit (interview met Sorgdrager en Van Schilfgaarde over modernisering van de opleiding). *Medisch Contact* 2004;59:1900-1902.
4. Metz JCM, Verbeek-Weel AMM, Huisjes HJ. Raamplan 2001 Artsopleiding, bijgestelde eindtermen van de artsopleiding. Mediagroep Nijmegen, 2001.
5. The Royal College of Physicians and Surgeons of Canada's Canadian Medical Education Directions for Specialists 2000 Project. *Skills for the new millennium: report of the societal needs working group*, 1996.
6. Stichting QANU. *Onderwijsvisie Geneeskunde*. Utrecht, 2004.
7. Borleffs JCC, Daal MM, Mulder M (redactie). CRU'99: het nieuwe CURriculum Utrecht. *Tijdschrift voor Medisch Onderwijs (Supplement)* 2001;20:S1-S65.